

ЗАТВЕРДЖЕНО  
Наказ Міністерства освіти і науки,  
молоді та спорту України  
29 березня 2012 року №384  
(у редакції наказу Міністерства  
освіти і науки України  
від 05 червня 2013 року №683)

Форма № Н – 3.03

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

**ПРОГРАМА  
НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**«ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ»**

*підготовки бакалавр*

*напряму 6.030509 «Облік і аудит»*

(Шифр за ОПП ПНЗЕ - 3)

Харків  
ХНУМГ  
2014 рік

**РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:**

Харківським національним університетом міського господарства  
імені О. М. Бекетова

**РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:**

ст. викладач С. І. Штефан

Обговорено та рекомендовано до затвердження Науково - методичною  
радою факультету економіки та підприємництва за напрямом підготовки:  
6.030509 «Облік і аудит»

Протокол № 1 від «30» серпня 2013 року.

## ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Політична економія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму спеціальності 6.030509 «Облік і аудит».

**Предметом** вивчення навчальної дисципліни є економічні відносини в їх єдності з продуктивними силами, політичними, ідеологічними, національними та іншими інститутами суспільства та економічні закони суспільного виробництва.

### **Міждисциплінарні зв'язки:**

Історія України.  
Мікроекономіка.  
Міжнародна економіка.  
Макроекономіка.  
Регіональна економіка.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:

1. Загальні основи економічного розвитку.
2. Загальні основи ринкової економіки.
3. Економічне зростання і соціально-економічний прогрес.
4. Формування і розвиток сучасних соціально-економічних систем.

### **1. Мета та завдання навчальної дисципліни**

1.1. *Метою* викладання навчальної дисципліни «Політична економія» є формування ґрунтовних знань про економічну систему суспільства, закони її функціонування і розвитку для розуміння чинників зародження, утвердження і напрямів розвитку сучасних соціально-економічних систем, їх спроможності задовольняти потреби людей.

1.2. Основними *завданнями* вивчення дисципліни «Політична економія» є:

– на методологічних засадах цивілізаційної теорії розвитку суспільного виробництва – продуктивних сил і економічних відносин – сформувати певний тип економічного мислення, економічну психологію та світогляд студентів,  
– забезпечити засвоєння ними знань та методів цивілізаційного, синергетичного та діалектичного аналізу економічного життя суспільства.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:  
*знати* :

- соціально-економічні відносини у суспільстві та їх особливості у різних економічних системах;
- причинно-наслідкові зв'язки, які відображають економічні закони: грошового обігу, попиту та пропозиції, вартості та інші;
- виробництво, розподіл та перерозподіл вартості, роль ринку та держави у цих процесах;
- особливості економічних відносин між державами, шляхи концентрації виробництва, ефективного використання ресурсів;
- моделі розвитку ринкової економіки;
- напрями реформування соціально-економічних відносин в Україні;

*вміти* :

- урахувати основні економічні закони у процесі професійної діяльності;
- формувати й обробляти необхідну інформаційну базу щодо конкурентного середовища підприємства;
- розраховувати основні економічні показники, що оцінюють ефективність виробництва;
- оцінювати альтернативну вартість ресурсів, що використовуються в процесі виробництва;
- на основі аналізу наявних споживчих благ, використовуючи класифікаційні ознаки, класифікувати та визначати потреби суспільства.

**На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин / 5 кредитів ECTS.**

## **2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни**

**Змістовий модуль 1. Загальні основи економічного розвитку.**

**Тема 1.** Предмет і метод політичної економії.

Предмет політекономії, об'єкт дослідження. Історія становлення і розвитку політекономії. Визначення економічних законів і категорій. Функції політекономії. Загальнонаукові і спеціальні методи економічного дослідження.

**Тема 2.** Виробництво матеріальних благ та послуг. Продукт і характер праці.

Двоїстий характер виробництва. Процес відтворення. Раціональне використання обмежених економічних ресурсів. Аналіз кривої виробничих

можливостей. Характеристика основних показників, що характеризують економічну і соціальну ефективність виробництва. Зміст і характер праці, особливості сучасних змін.

**Тема 3.** Економічні потреби та інтереси.

Суть і класифікація економічних потреб. Піраміда А. Маслоу. Загальна і гранична корисність блага. Етапи розвитку економічних потреб. Економічні інтереси та їх класифікація. Мотивація до праці.

**Тема 4.** Соціально-економічний устрій суспільства. Економічна система та закони її розвитку.

Економічна система, основні критерії визначення. Продуктивні сили та виробничі відносини. Суть і етапи суспільного поділу праці. Формаційний і цивілізаційний підходи до періодизації економічної історії. Характеристика традиційної, планової, ринкової, змішаної і перехідної типів економічних систем. Власність як економічна категорія. Типи, форми і види власності. Особливості розвитку відносин власності у сучасний період.

**Тема 5.** Товарна форма організації товарного виробництва. Товар і гроші.

Типи організації економіки: натуральне і товарне господарство. Товарне виробництво і його основні закони. Суть і властивості товару. Теорії об'єктивної вартості. Теорії суб'єктивної корисності. Еволюція форм вартості товару. Суть, еволюція, функції і типи грошей. Еволюційна, раціоналістична і функціональна теорії грошей. Готівковий і безготівковий грошовий обіг. Закони грошового обігу. Інфляція: типи і види, засоби виміру.

## **Змістовний модуль 2. Загальні основи ринкової економіки.**

**Тема 6.** Капітал: процес виробництва і нагромадження. Наймана праця і заробітна плата.

Капітал як економічна категорія. Три основні аспекти капіталу. Два основних підходи до впливу складових капіталу на створення вартості і додаткової вартості: марксистський і неокласичний. Форми капіталу. Кругообіг і обіг капіталу. Сутність заробітної плати. Форми заробітної плати. Системи заробітної плати.

**Тема 7.** Витрати виробництва і прибуток.

Характеристика витрат виробництва. Економічний і бухгалтерський підходи до класифікації витрат. Витрати виробництва у короткостроковий і довгостроковий періоди: аналітичний і графічний методи аналізу. Шляхи зниження собівартості продукції. Суть і структура прибутку. Норма прибутку.

**Тема 8.** Ринок, його суть і функції. Моделі ринку. Конкуренція і ціноутворення.

Ринкове господарство. Риси ринкової економіки. Ринок та його функції. Суб'єкти ринку. Основні функції ринку. Класифікація ринків. Ринкова інфраструктура. Характеристика основних елементів ринкової інфраструктури.

Конкуренція як ключова складова ринкового механізму. Типи ринкових структур. Попит, закон попиту. Нецінові фактори, що впливають на попит. Методи аналізу ринкового попиту. Пропозиція, закон пропозиції. Детермінанти пропозиції. Методи аналізу ринкової пропозиції. Еластичність попиту і пропозиції. Ринкова рівновага. Проблема сталості ринкової рівноваги. Суть ринкового ціноутворення. Види ринкових цін.

**Тема 9.** Домогосподарство в системі економічних відносин.

Домогосподарство як суб'єкт мікроекономічного рівня дослідження. Функції домогосподарства. Форми доходу домогосподарств. Раціональний вибір споживача. Рівновага споживача. Особливості поведінки споживачів залежно від величини доходу і цін на супутні товари. Ефект доходу і ефект заміщення.

**Тема 10.** Підприємство як товаровиробник. Валовий дохід і прибуток.

Підприємство як суб'єкт мікроекономіки і головна виробнича ланка економіки. Ознаки юридичної особи. Головні риси підприємства. Форми підприємств. Види діяльності. Інвестиції, їх види. Сутність інвестиційної діяльності підприємства. Етапи розвитку ринкової діяльності підприємств. Основні аспекти і елементи маркетингу. Структура маркетингу. Менеджмент: сутність і основні функції. Види менеджменту. Рівні менеджменту підприємства. Валовий дохід як кількісний показник діяльності підприємства. Прибуток і його форми. Розрахунок прибутку фірми. Норма прибутку. Рентабельність виробництва.

**Тема 11.** Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента.

Функціонування капіталу у сфері обігу. Кредитна система. Кредит та його основні форми. Аналіз джерел кредитних ресурсів. Відсоток і його форми. Банки, їх види. Функції банків. Відсоток як плата за право користування грошовими коштами. Торговий капітал. Види торгівлі. Торговий прибуток. Реальний і фіктивний капітал. Цінні папери. Визначення курсу акцій. Номінальна і реальна ціна акцій. Особливості діяльності підприємств в аграрній сфері економіки. Суть земельної ренти. Форми земельної ренти. Ціна землі.

### **Змістовний модуль 3. Економічне зростання і соціально-економічний прогрес.**

**Тема 12.** Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми.

Суспільне відтворення і його складові. Три види суспільного відтворення. Система національних рахунків. Основні макроекономічні показники. Види ВВП (валового внутрішнього продукту). Методи розрахунку МВП. Національне багатство: джерела та складові елементи. Характеристика макроекономічного кругообігу. Основні моделі кругообігу. Сукупний попит і фактори, що на нього

впливають. Сукупна пропозиція. Зміна сукупної пропозиції під впливом нецінових факторів. Макроекономічна рівновага. Модель «AD – AS». Суб'єкти розподілу національного доходу. Чинники, що впливають на характер розподілу факторів виробництва. Класифікація доходів. Державний механізм перерозподілу доходів. Суспільні фонди споживання. Споживчий кошик. Прожитковий мінімум. Кількісне вимірювання нерівності доходів. Крива Лоренца. Коефіцієнт Джині. Рівняння національного доходу. Споживання і заощадження. Нагромадження капіталу. Мультиплікатор інвестицій. Акселератор.

**Тема 13.** Економічний розвиток. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою.

Характеристика понять «економічне зростання» і «економічний розвиток». Типи економічного зростання. Передумови макроекономічної нестабільності. Циклічність економічного розвитку. Теорія економічних циклів. Види циклів. Ринок робочої сили, його функції. Трудовий потенціал країни. Трудові ресурси. Зайнятість і її основні форми. Інфраструктура ринку праці. Безробіття. Види безробіття. Засоби виміру рівнів зайнятості і безробіття. Необхідність проведення державної політики зайнятості. Політика зайнятості в сучасній Україні.

**Тема 14.** Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Держава та її економічні функції.

Суть господарського механізму. Дія ринкового механізму. Реалізація функцій господарського механізму. Планування. Стимулювання. Організація. Регулювання. Необхідність втручання держави в економіку. Теорії державного регулювання. Завдання державних органів в економічній сфері. Моделі державного регулювання. Економічні функції держави. Методи державного регулювання. Види державного втручання в економіку.

#### **Змістовний модуль 4. Формування і розвиток сучасних соціально-економічних систем.**

**Тема 15.** Сучасні економічні системи. Особливості розвитку перехідних економік.

Сутність і етапи розвитку ринкового господарства. Еволюція ринкових відносин. Змішана економічна система: характеристика основних варіантів. Закономірності трансформаційних перетворень. Сутність та основні риси перехідних економічних систем. Класифікація перехідних економік. Соціально-економічні особливості країн з перехідною економікою. Трансформація української економіки.

**Тема 16.** Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин.

Сутність світового господарства, основні етапи розвитку. Транснаціоналізація. Глобалізація. Інтернаціоналізація. Міжнародна економічна інтеграція. Економічні організації системи ООН. Регіональні інтеграційні угруповання. Міжнародні галузеві організації. Координаційні організації. Форми міжнародних економічних відносин. Моделі зовнішньої торгівлі. Міграція капіталів. Іноземне інвестування. Міжнародна міграція робочої сили. Регіональна економічна інтеграція, її основні етапи. Платіжний баланс. Сальдо платіжного балансу та його види.

**Тема 17.** Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України.

Сутність і класифікація глобальних проблем. Глобалістика. Головні риси економічної глобалізації. Характеристика існуючих підходів до визначення етапів розвитку економічної глобалізації. Суперечності глобального процесу. Участь України в сучасних глобалізаційних процесах. Головні ризики економічної глобалізації для України.

### **3. Рекомендована література**

1. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе: пер. с англ. / М. Блауг.– М.: Дело ЛТД, 1994. – 720 с.
2. Глобалізація і безпека розвитку: монографія / за ред. О. Г. Білоруса. – К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.
3. Економічна теорія: політекономія / за ред. В. Д. Базилевича – К.: Знання-Прес, 2007. – 719 с.
4. Зазимко А. З. Політична економія: навч. посібник / А. З. Зазимко.– К.: КНЕУ, 2006. –358 с.
5. Історія економічних вчень: ідручник / за ред.. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2004. – 1430 с.
6. Макконнелл К. Р. Экономикс: Принципы, проблемы и политика. Т.1. – К. Р.Макконнелл, С. Л.Брю– М.: Республика, 1992. – 399 с.
7. Макроекономіка : підручник / за ред. В. Д. Базилевича . – К.: Знання, 2004. -851 с.
8. Нуреев Р. М. Курс микроэкономики: учебник для вузов / Р. М. Нуреев. – М.: НОРМА, 2002. – 432 с.
9. Основи економічної теорії: підручник / за ред. А. А. Чухна. – К.: Вища школа, 2001. – 364 с.
10. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: підручник / за ред. Г. Н.Климко. – К.: Знання-Прес, 2002. – 615 с.



11. Перехідна економіка: підручник / за ред. В .М. Гейця. – К.: Вища школа, 2003. – 591 с.

12. Політична економія: навч. посібник / за ред. К. Т. Кривенка. – К.: КНЕУ, 2005. – 508 с.

13. Решетило В. П. Конспект лекцій з дисципліни «Політична економія» (для студентів усіх форм навчання за напрямками підготовки 6.030504 – «Економіка підприємства», 6.030509 – «Облік і аудит») / В. П. Решетило, Г. В. Стадник, І. А. Островський, С. І. Штефан; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва.. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 98 с.

#### **4. Форма підсумкового контролю успішності навчання:**

- денна форма навчання: диф. залік та екзамен;
- заочна форма навчання: екзамен.

**5. Засоби діагностики успішності навчання** – комплекти завдань поточного контролю за змістовими модулями.

*Навчальне видання*

Програма  
нормативної навчальної дисципліни

**«Політична економія»**

**підготовки бакалавр**

**напряму 6.030509 «Облік і аудит»**

Розробник: **ШТЕФАН** Світлана Іванівна

В авторській редакції

Комп'ютерне верстання: *Ю. Ю. Конюшенко*

План 2013, поз. 215 а

---

Підп. до друку 17.1.2013 р.

Друк на ризографі

Тираж 1 пр.

Формат 60x84/16

Ум. друк. арк. 0,4

Зам. № 9419

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет  
міського господарства імені О. М. Бекетова,  
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: [rectorat@kname.edu.ua](mailto:rectorat@kname.edu.ua)

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК №4064 від 12.05.2011 р.